

Síťování služeb pro děti a jejich rodiny v Karlovarském kraji

Drogová problematika v kontextu
ohrožených rodin a dětí

Krajská síťařka: *Mgr. Zuzana Mačičková*

zpracováno k: *11/2018*

Klíčová aktivita 1 – Podpora a rozvoj služeb v oblasti SPOD

Podaktivita 1.1: Podpora síťování služeb na lokální úrovni

Projekt Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí

Ministerstvo práce a sociálních věcí

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

PRÁVO NA DĚTSTVÍ

Obsah

Úvodní slovo	2
O projektu <i>Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí</i>	3
Potřeby dítěte (a jeho rodiny) a úrovně podpory	5
Spolupráce v rámci krajské sítě na podporu dětí a rodin	7
Síťování v Karlovarském kraji	8
Shrnutí ze síťování	14
Doporučení pro rozvoj sítě v Karlovarském kraji	19
Závěrem	21
Použité zdroje	22
Potřebujete více informací?	23

„... pokud na sebe jednotlivé služby navazují a jsou vzájemně koordinovány, je možné potřeby dítěte a rodiny naplnit lépe, než pokud je spolupráce omezena rezortním dělením kompetencí, zejména pokud jde o metodické řízení, financování a zacílení služeb. Propojování služeb se zároveň neobejde bez osoby – koordinátora.“

Úvodní slovo

Vážené kolegyně a kolegové,

tento dokument je součástí projektu Ministerstva práce a sociálních věcí „Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí“¹, aktivity Podpora a rozvoj služeb v SPOD a navazuje na analýzy místních sítí služeb a návrhy jejich optimální podoby, které byly zpracovány na území do projektu zapojených obcí s rozšířenou působností (dále jen ORP).

Proč je důležité síťovat

*Síťování služeb vnímáme jako **nástroj zvýšení efektivity cílené práce s klientem – dítětem a jeho rodinou**. Vychází z předpokladu, že pokud na sebe jednotlivé služby navazují a jsou vzájemně koordinovány, je možné potřeby dítěte a rodiny naplnit lépe, než když je spolupráce omezena rezortním dělením kompetencí, zejména pokud jde o metodické řízení, financování a zacílení služeb. Propojování služeb se zároveň neobejde bez osoby koordinátora (v tomto projektu se jednalo o **lokální a krajské síťačky a síťáře**).*

Síťování služeb je dynamický a nikdy nekončící proces směřující k naplnění potřeb dětí a rodin žijících v dané lokalitě. Aby bylo síťování co nejučelnější a šité na míru lokalitě, je třeba nejprve zmapovat stávající síť – tedy místní aktéry a jejich potřeby směrem k fungování sítě a to, jakým způsobem spolupracují. Proto lokální síťačky a síťáři (na úrovni ORP) a krajsí síťáři (na úrovni krajů) důkladně mapovali terén a na základě zjištění pracovali společně s aktéry na tématech, která se ukázala jako významná pro rozvoj sítě, místní spolupráce apod.

Návrhová část dokumentu obsahuje shrnutí výstupů síťování na území ORP zapojených do projektu a zejména pak souhrn doporučení pro posílení a další rozvoj krajské sítě služeb pro děti a rodiny.

*Je zřejmé, že v každé lokalitě je síť služeb jiná, a to vzhledem k odlišným potřebám dětí a rodin, a je ovlivněna vnějšími podmínkami v lokalitě (např. personální a finanční kapacity aktérů). Všechny sítě služeb by však měly naplňovat principy transformace a **odrážet v první řadě potřeby dětí a rodin**.*

Bez vás by to nešlo

*To vše by se neobešlo bez samotného **procesu síťování**, tedy propojování místních aktérů sítě napříč rezorty, které vnímáme jako alfu a omegu spolupráce. Děkujeme proto všem místním aktérům sítě služeb za ochotu k setkávání se, zájem o spolupráci, podněty a společnou činnost na lepším fungování sítě podpory pro děti a jejich rodiny.*

*Mgr. Kristýna Jůzová Kotalová a realizační tým aktivity síťování
oddělení transformace služeb pro rodiny a děti
Ministerstvo práce a sociálních věcí*

¹ Číslo projektu CZ.3.2.63/0.0./0.0/15_017/0001687.

O projektu *Systemový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí*

Termín realizace: 1. 1. 2016 až 30. 6. 2019, ve **12** zapojených krajích.

Projekt se zaměřuje na posílení mezirezortní a multidisciplinární **spolupráce v oblasti péče o ohrožené děti a jejich rodiny**. Cíli projektu jsou podpora orgánů sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) a dalších klíčových aktérů v oblasti síťování služeb pro ohrožené děti a rodiny; vytváření, podpora a rozvoj sítí služeb na lokální, krajské a celostátní úrovni; podpora nástrojů vedoucích k nastavení, zjišťování a rozvoji kvality systému sociálně-právní ochrany, nastavení modulů celoživotního vzdělávání pracovníků OSPOD a podpora a rozvoj náhradní rodinné péče (dále jen NRP). **A proč?** Aby se nadále snižoval počet dětí, které musejí svoji rodinu opustit, a aby pro děti, jež se dostávají do systému náhradní rodinné péče, byla zajištěna co nejkvalitnější individuální péče. Více najdete na <http://www.pravonadetstvi.cz>.

Podpora síťování služeb na lokální a krajské úrovni

Síťování služeb pro děti a rodiny je nejrozsáhlejší aktivitou projektu, je realizováno v 11 krajích a celkem ve 124 obcích s rozšířenou působností.

Východiska síťování

Síťování představuje „**návrat k rodině a dítěti**“, snahu podpořit vybudování pevné podpůrné sítě v bezprostřední blízkosti rodin, a to s maximálním využitím všech dostupných zdrojů. Síťování je proto spíše prací s lidmi než „vědeckým přístupem“ a dosavadní výsledky ukazují, že právě osobní kontakt síťáře s aktéry tvoří základ úspěšného rozvoje sítě podpory. Na druhou stranu síťář je kromě samotného propojování lidí také nositelem důležitých principů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny, přispívá k jejich lepšímu porozumění a zvnitřnění na úrovni lokality, a tím i k žádoucímu směřování práce s rodinami a dětmi. Síťování služeb je ze své podstaty transformací služeb na místní úrovni.

Vymezení služeb pro děti a rodiny

Z hlediska tohoto projektu jsou služby pro děti a rodiny nahlíženy optikou potřebnosti – jedná se o všechny děti a rodiny, které potřebují nějakou formu podpory, ať už v rovině prevence (mohou být ohrožené) nebo v rovině intervence (již jsou ohroženy). Nejedná se tedy o služby rodinné politiky, zároveň ale ani o striktní vymezení dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen SPOD). Služby jsou zároveň vnímány zásadně nadrezortně, bez ohledu na právní formu či míru formálního ukotvení. Vymezením služeb jde především o zmapování všech dostupných zdrojů podpory na místní úrovni.

Cíle síťování služeb pro děti a rodiny

Zmapování aktérů v lokalitě: v maximálním možném rozsahu jsou zmapováni aktéři v lokalitě a jejich potřeby směrem k fungování sítě ve prospěch dětí a rodin, samotný výčet může být vůbec prvním popisem služeb pro děti a rodiny z nadrezortního hlediska a přispívá ke zvědomění rolí jednotlivých aktérů.

Zvědomění rolí jednotlivých aktérů: každý z aktérů si uvědomuje svou (i dílčí) roli v síti služeb pro děti a rodiny, tj. zná své kompetence a úkoly dané jednak zákony, jednak specifickými podmínkami v lokalitě, ale uvědomuje si také význam spolupráce s dalšími aktéry. Aktéři tak přesně znají svou vlastní roli a zároveň rozumí rolím ostatních aktérů.

Propojení aktérů v lokalitě: aktéři spolu komunikují ve smyslu případové práce, tj. ve smyslu potřeb dětí a rodin, s ohledem na zákonnou mlčenlivost a s ohledem na integritu dětí a rodin, s důrazem na působení v rovině prevence.

Implementace základních principů transformace do síťování, a tedy i činnosti jednotlivých aktérů: síťování lze vnímat jako aktivizaci terénu, která by se měla odvíjet od **základních principů transformace:**

- participace dítěte, respekt k dítěti
- potřeba vývoje, otevřené budoucnosti, perspektivy
- zdravé prostředí
- jistota, stabilita, bezpečí
- zapojení celé rodiny.

Co je síť služeb pro děti a jejich rodiny?

Síť služeb pro děti a jejich rodiny (dále jen síť) je soubor institucí, organizací a dalších subjektů, které na určitém geograficky vymezeném území (obec, město, obec s rozšířenou působností – dále jen ORP, region, kraj) svou činností ovlivňují situaci ohrožených dětí a rodin, ať už formálně na základě pravomoci vyplývající z legislativy, nebo neformálně, svým společenským posláním. **Základním principem fungování sítě je partnerství, mezioborová spolupráce a případné překonávání bariér, které spolupráci brání.**

Kdo jsou aktéři sítě?

Aktéři sítě jsou subjekty v síti se vzájemně provázanými vztahy, založenými na spolupráci a sdílené či dílčí odpovědnosti. Jde o instituce poskytující služby dětem a rodinám (registrované sociální služby i neregistrované návazné služby), orgány samosprávy (městské a obecní úřady, zejména agenda odboru sociálních věcí, konkrétně oddělení sociálně-právní ochrany dětí, dále sociální a terénní pracovníci), školy, poradenská zařízení (pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogická centra, střediska výchovné péče), lékaře, soudce, městskou policii, Policii České republiky a další.

Kdo je lokální a krajský síťář?

Síťář je nezávislý aktér sítě pomoci ohroženým dětem a jejich rodinám. Jeho cílem je udržitelně propojit aktéry sítě, aby navzájem znali své možnosti a potřeby a mohli efektivně spolupracovat při řešení situací ohrožených dětí a rodin. Ve svém konání vychází z principů deinstitucionalizace a ze zmapovaných potřeb aktérů a jejich klientů směrem k fungování sítě jako celku. Vytváří prostor pro jejich spolupráci napříč rezorty.

Potřeby dítěte (a jeho rodiny) a úrovně podpory

Níže uvedený popis odpovídá horizontální úrovni sítě služeb, tedy jednotlivým potřebám dětí, a vertikální úrovni sítě, tedy jednotlivým úrovním podpory dítěte (podrobně viz obrázek č. 1: Úrovně podpory dítěte a rodiny z hlediska jejich potřeb). Potřeby dětí byly odvozeny ze strukturovaného vyhodnocování situace dítěte a rodiny dle zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD.

Potřeby dítěte

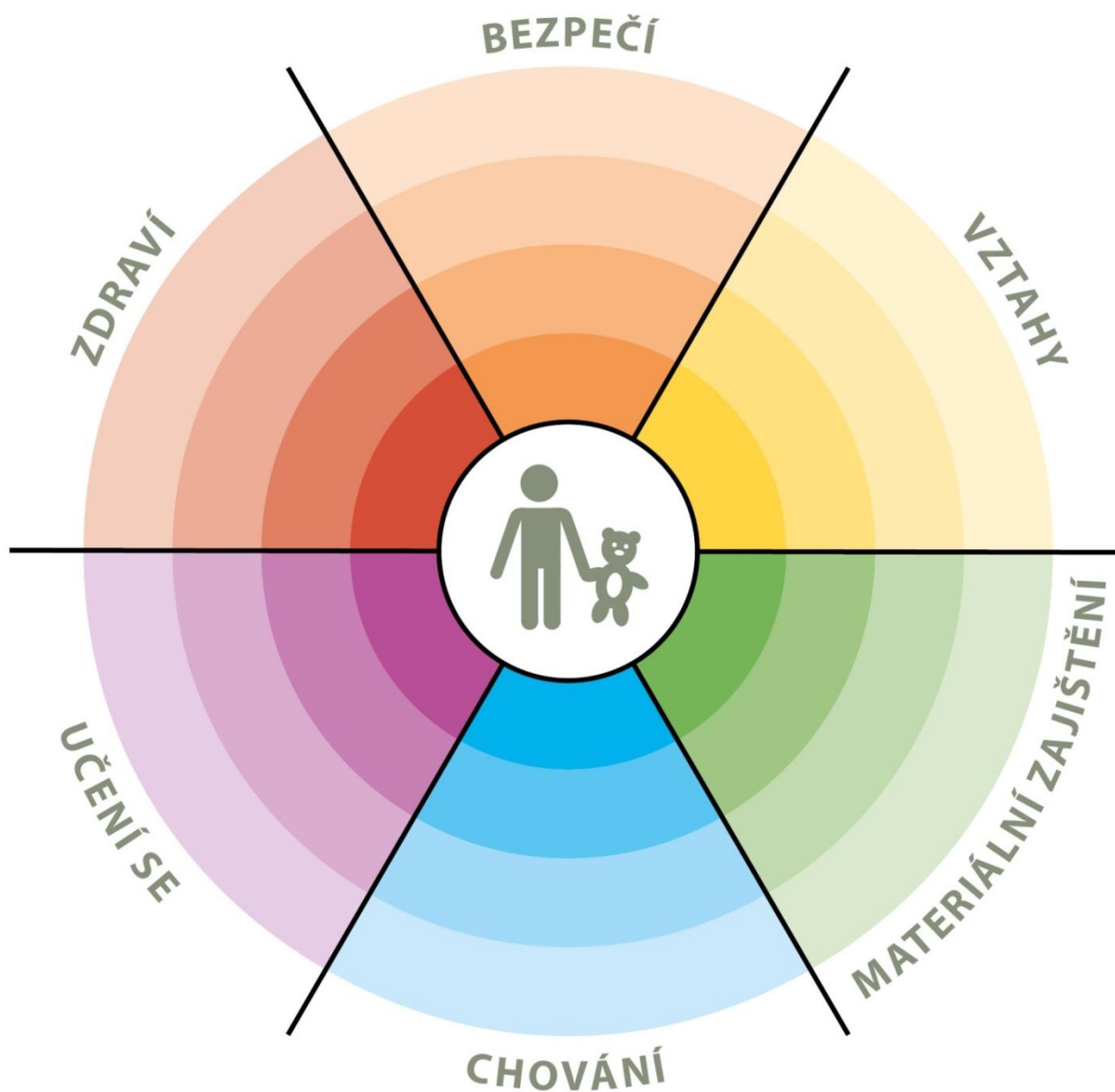
- **Vztahy:** potřeba rozumět vztahům k blízkým osobám, potřeba stabilních a bezpečných vazeb, vrstevnických vztahů, pozitivního vztahu k sobě samému apod.
- **Bezpečí:** potřeba bezpečného prostředí (prostředí rodiny i komunity), subjektivního pocitu bezpečí, životní stability, srozumitelnosti okolního světa, rozvoje kompetencí k rozpoznání nebezpečí apod.
- **Zdraví:** potřeba celkové duševní a tělesné pohody, dobrá péče o zdravotní stav dítěte, vztah k vlastnímu zdraví, podmínky pro zdravý vývoj apod.
- **Učení se:** potřeba poznávání okolního světa, porozumění událostem, nabývání zkušeností, motivace k učení a poznávání, rozvoj zvědavosti a sebepoznání apod.
- **Chování:** potřeba poznávat hranice, učit se normám, rozumět vlastnímu chování, mít respekt k ostatním apod.
- **Materiální zajištění:** potřeba zajištění základních životních potřeb tak, aby byl umožněn zdravý vývoj dítěte, přiměřená výživa, odpovídající vybavení včetně školních nebo zdravotních pomůcek apod.

Aktéři podpory dítěte a rodiny

- **Aktéři přímé podpory dítěte:** služby a další podpůrné aktivity směřující přímo k dítěti na bázi individuálního přístupu, zároveň jde o služby umožňující přímý přístup dítěte (dítě samo se může na poskytovatele služby obrátit), zaměření na dítě je odvozeno z Úmluvy o právech dítěte a zákona o SPOD, které připouštějí možnost ochrany dítěte v situacích, kdy dojde k narušení vztahu mezi dítětem a rodičem.
- **Aktéři přímé podpory rodiny:** služby a další podpůrné aktivity směřující k podpoře rodiny tak, aby byla schopna naplnit ochrannou a podpůrnou roli vůči dítěti, tedy služby posilující kompetence rodičů, podpora zahrnuje vždy zároveň dítě i rodiče.
- **Aktéři širší podpory:** jedná se o služby a další podpůrné aktivity, jejichž primárním účelem není poskytování specifické podpory rodinám a dětem, rodiny a děti spadají do cílové skupiny poskytovatelů těchto služeb, přitom je podstatné, zda si aktéři jsou své role vědomi a naplňují ji.
- **Podpora v rámci komunity:** komunita je pojímána jako významný zdroj podpory. Zdroje obce a lokality je důležité popsat a provázat s potřebami rodin a dětí, komunitní zdroje jsou považovány za rozsáhlý, ale doposud málo využitý potenciál podpory dětí a rodin.

Obrázek č. 1

ÚROVNĚ PODPORY DÍTĚTE A RODINY Z HLEDISKA JEJICH POTŘEB

Úrovně podpory:

- aktéři přímé podpory dítěte
- aktéři přímé podpory rodiny
- aktéři širší podpory
- podpora v rámci komunity

Spolupráce v rámci krajské sítě na podporu dětí a rodin

Z hlediska transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny je jedním ze dvou základních kroků sjednocení systému, tedy překonání rezortních bariér. Mimo snahy o provedení změn na vládní úrovni je paralelně možné uskutečnit řadu kroků na úrovni krajů a ORP (tj. přímo „v terénu“). Pole působnosti jednotlivých aktérů a možnosti jejich spolupráce jsou natolik široké, že i v rámci stávajících zákonných mantinelů lze nalézt dostatek prostoru pro vznik funkčních mezioborových týmů a platforem.

Na úrovni ORP nebo na jakékoliv lokální úrovni je možné role aktérů rozšiřovat v návaznosti na to, jaké jsou odborné kompetence pracovníků, jejich časové možnosti, zákonné pravomoci nebo role, která jim v dané lokalitě přísluší s hlediska návaznosti na aktivity dalších aktérů. Pro to, aby byla síť co nejvíce kompaktní, je nutné, aby byly potřeby dětí naplňovány v každý moment na každé její úrovni, tj. aby podpora poskytovaná dítěti byla provázaná. Je tedy žádoucí, aby aktéři sítě na místní úrovni své role rozšiřovali, případně alternovali. Tomu často brání nedostatečná znalost vlastních i cizích rolí a osvěta aktérů v tomto smyslu je mimo jiné obsahem zpracovaných návrhů optimálních modelů sítě služeb na úrovni ORP.

Oproti tomu, na úrovni krajské, jsou role jednotlivých aktérů více rezortně vymezeny – jedná se často o aktivity nadřazené lokální úrovni z hlediska metodického řízení, kontroly nebo financování, spíše než o přímou práci s cílovou skupinou. Z tohoto důvodu nesměřuje snaha o propojení krajské sítě tolik na rozšiřování rolí aktérů, jako na význam jejich vzájemné spolupráce.

Spolupráce by měla být zaměřena na zvyšování vzájemného povědomí o rolích jednotlivých aktérů a jejich vzájemných právech, povinnostech a možnostech spolupráce, sladování cílů práce s dětmi a rodinami, podpora rozvoje multidisciplinární spolupráce na všech úrovních, poskytování přesahové metodické opory (např. společná metodická stanoviska rezortu sociálních věcí, školství, zdravotnictví, nastavování společných postupů pro řešení typových kazuistik apod.), společné prosazování návrhů a politik ve prospěch ohrožených dětí (např. podpora bydlení, vzdělávání, náhradní péče apod.), nastavení efektivního směřování finančních prostředků, včetně využívání ESIF, shodná definice priorit (např. zaměření na prevenci, alternativní formy péče, deinstitutionalizaci apod.).

Žádoucí formy spolupráce aktérů sítě služeb pro ohrožené děti a rodiny na úrovni kraje spočívají v trvale nastavených týmech fungujících na bázi pravidelného setkávání, kdy je tento model, jeho principy a výstupy činnosti přenášen dále na úroveň lokalit (ORP). Tj. mělo by se jednat o funkční mezioborové, obecně známé platformy.

Síťování v Karlovarském kraji

Stručný popis lokality

Karlovarský kraj (3 314 km²) je nejzápadnějším krajem České republiky a z hlediska počtu obyvatel je tím nejmenším (cca 296 000). Sousedí s Ústeckým a Plzeňským krajem a s německými spolkovými zeměmi Bavorsko a Sasko. V kraji je sedm obcí s rozšířenou působností a všechny se aktivně zapojily do projektu. Jsou jimi ORP Aš, ORP Cheb, ORP Mariánské Lázně, ORP Sokolov, ORP Kraslice, ORP Karlovy Vary a ORP Ostrov.

Nejvýznamnější finanční zdroje pro kraj přicházejí zejména z lázeňství (lázeňský trojúhelník Karlovy Vary – Mariánské Lázně – Františkovy Lázně a Jáchymov) a stáčíren minerálních vod, z těžby hnědého uhlí, potažmo elektráren (Sokolovsko – Tisová a Vřesová) a kaolinu (Karlovarsko). Dlouhou tradici v kraji mají i výroby skla, porcelánu a strunných nástrojů, které jsou postupně vytlačovány průmyslovými zónami.

Vzhledem k podmínkám historickým (vysídlení původního obyvatelstva po 2. světové válce, 90. léta a zánik tradičních firem), geografickým (izolovaná příhraniční oblast obklopena horami, s protékající Ohří, s nepřímým silničním napojením na Plzeň a Prahu) a kulturním (germánské a slovanské rozhraní, početná vietnamská, romská, ukrajinská, ruská i mongolská menšina, žádné sídlo státní vysoké školy) se kraj potýká i s řadou hospodářských a sociálních problémů spojených zejména s nedostatečným profesním uplatněním vzdělaných a vysoce kvalifikovaných lidí; s malou atraktivitou pro mladé rodiny s dětmi i vysokoškoláky, kteří se po studiu už do kraje nevracejí; nejnižší průměrnou mzdou v zemi; jednou z největších částek zadlužení na obyvatele a častým odchodem pracujících za lepším finančním ohodnocením do sousedního Německa.

Karlovarský kraj je tak v posledních letech považován za hospodářsky nejzaostalejší a nejpomaleji rostoucí kraj České republiky. Zároveň ale dlouhodobě probíhají snahy motivovat obyvatele k setrvání v kraji. Nejmarkantnější úsilí je zacíleno na zdravotnický personál – lékaře a zdravotní sestry, a to nejen finančními stipendii při studiu, náborovými příspěvky, zajištěním bytů, uplatněním pro partnery a zajištěním péče o děti, ale i rozvojem poboček vysokých škol v regionu. Podobně kritická situace je však v mnoha dalších odborných profesích. Chybějí i učitelé, elektrotechnici, a pro další text důležití – sociální pracovníci, adiktologové, psychologové a psychiatři.

Se specifiky kraje je proto počítáno v rámci řady strategických krajských dokumentů, a to i při plánování sociálních služeb, kdy nejvýznamnějším podkladem v této oblasti je Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Karlovarském kraji a na něj navazující akční plány.

Strategické a koncepční dokumenty na úrovni kraje

Dokumenty dále zmíněné se dotýkají vlivu na situaci ohrožených rodin a dětí v širokém kontextu. Podrobně je proto věnována pozornost těm zaměřeným na sociální služby, drogovou problematiku a rozvoj kraje jako celku, i když pro ucelený pohled jsou alespoň zmíněny důležité priority v oblasti krajských specifíků: rozvoj vzdělávání, příhraniční spolupráce, dotační podpora regionu – inovační vouchery; cestovní ruch a doprava.

Dokumenty a strategie ze sociální oblasti:

- *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Karlovarském kraji*
- *Akční plán rozvoje sociálních služeb v Karlovarském kraji*
- *Dokument k vyhledávání osob vhodných stát se pěstouny v Karlovarském kraji*
- *Krajský plán vyrovnávání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2015 – 2020*
- *Regionální karty sociálních služeb pro Karlovarský kraj*

Nejvýraznější dokument s dopadem na cílovou skupinu ohrožených rodin a dětí je *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Karlovarském kraji na období 2018 – 2020* (dále jen SPRSS KK) a na něj navazující *Akční plán rozvoje sociálních služeb v Karlovarském kraji na rok 2018* a dále, který řeší financování daných služeb.

Tyto dokumenty vznikly v rámci Individuálního projektu Karlovarského kraje financovaného z operačního programu Zaměstnanost s názvem „*Podpora procesu střednědobého plánování rozvoje sociálních služeb v Karlovarském kraji*“, který zajišťoval odbor sociálních věcí Krajského úřadu Karlovarského kraje a byl zpracováván ve spolupráci s obcemi na území kraje, se zástupci poskytovatelů sociálních služeb a se zástupci osob, kterým jsou poskytovány sociální služby. Kraj informoval obce na území kraje o výsledcích zjištěných v procesu plánování a při zpracování plánu přihlížel k informacím obcí o potřebách poskytování sociálních služeb.

Jedním z podkladů pro Střednědobý plán byla i analýza potřeb aktérů vůči síti služeb pro ohrožené rodiny s dětmi, kterou zpracovala krajská síťačka z dat lokálních síťavek v celém kraji, a to k datu 31. ledna 2017. Všechny zjištěné potřeby zjištěné v oblasti chybějících služeb a kapacit byly v SPRSS KK reflektovány a dotýká se jich čtvrtá prioritní oblast s názvem: *Osoby sociálně vyloučené bez determinujícího vlivu zdravotního stavu či věku, která má strategické cíle: Zmírňování či zamezování sociálního vyloučení a Podpora dětí a rodin s dětmi v nepříznivé sociální situaci.*

Cíle projektu spočívaly v: stanovení směrů, kterými se bude ubírat síť sociálních služeb; stanovení prioritní oblasti v rozvoji sociálních služeb, definování konkrétních opatření vedoucí k naplnění cílů pro roky 2018-2020; zpracování Akčních plánů pro rok 2018, 2019; zpracování podkladů pro systém financování sociálních služeb na roky 2018-2020 (kvantitativní i kvalitativní); zpracování potřebných kritérií pro vstup do sítě, sledování efektivity vynaložených finančních prostředků i spolupráce s obcemi ohledně potřebnosti sociálních služeb na jejich území ve vazbě na proces spolufinancování.

Je důležité zmínit, že od roku 2011 v Karlovarském kraji fungují tzv. *Regionální karty sociálních služeb*, které jsou nástrojem pro kontrolu efektivity sociálních služeb, pro kvalitativní a kvantitativní vykazování a monitorování založené na systému řešení adekvátních potřeb klientů a hospodárnosti vynaložených prostředků. Tyto karty definují obsah jednotlivých sociálních služeb prostřednictvím zjišťování potřeb osob v nepříznivé sociální situaci, tedy předmět činnosti, ale nedefinuje způsoby a metody práce poskytovatelů služeb, čímž jsou respektována specifika práce jednotlivých poskytovatelů a ctěno jejich vlastní know-how a jedinečnost.

Důsledkem je nastavení podmínek pro relevantní síť sociálních služeb v daném území v odpovídající kvalitě, kdy součástí komplexních procesů je zjišťování a vykazování potřeb klientů, proces vytváření a definování sítě sociálních služeb na regionální úrovni, včetně stanovování kvantifikací a kvalitativních kritérií do strategického plánování. Jako doplněk proto vznikly i materiály týkající se *Pravidel pro zařazení sociálních služeb do sítě sociálních služeb v Karlovarském kraji* a *Tvorby sítě sociálních služeb v Karlovarském kraji*.

Dokumenty a strategie z oblasti bezpečnosti a prevence:

- *Koncepce prevence kriminality*
- *Krajská protidrogová strategie*
- *Výroční zpráva o realizaci protidrogové politiky*

Rizikovým faktorem Karlovarského kraje je stav drogové scény. Krajská protidrogová strategie je v souladu s hlavními cíli, principy, prioritami a postupy Národní strategie protidrogové politiky, ale zároveň reaguje na aktuální problémy a potřeby kraje v oblasti nelegálního užívání návykových látek.

Národní strategie protidrogové politiky konstatuje, že: „Změny ve vývoji drogové situace v kraji lze účinně dosáhnout jen společným a koordinovaným postupem, založeným na formální i neformální spolupráci subjektů, do jejichž působnosti problémy spojené s užíváním drog spadají, tudíž je potřeba komplexní, multidisciplinární a vyvážený postup, vycházející ze široké celospolečenské, meziúřadní, mezioborové a mezisektorové spolupráce na všech úrovních.“ (1 str. 10) Tento přístup je i jedním z důvodů, proč se krajská síťačka rozhodla pro toto téma.

Dokumenty a strategie z oblasti školství a regionálního rozvoje:

- *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Karlovarského kraje 2016 – 2020*
- *Analýza potenciálu rozvoje terciárního vzdělávání*
- *Podpora technického vzdělávání v Karlovarském kraji*
- *Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy v Karlovarském kraji*
- *Program rozvoje Karlovarského kraje*
- *Strategie rozvoje konkurenceschopnosti Karlovarského kraje 2013 - 2020*
- *Budoucnost uprostřed Evropy*

Jak bylo zmíněno, kraj trpí ve srovnání s jinými regiony extrémním nedostatkem kvalifikovaných odborníků a podstatně nižším podílem vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva, jak dokládají analýzy sociodemografické struktury obyvatelstva kraje. Cíle vzdělávání jsou proto zaměřeny na obory, které byly vytipovány jako ty s potenciálem pro rozvoj regionu.

Program rozvoje Karlovarského kraje 2014 - 2020 je základním rozvojovým dokumentem určujícím záměry ve sféře regionálního rozvoje a specifikuje strategické zaměření veřejných intervencí v příštích letech, jejich cíle, priority, opatření a rozvojové aktivity. Víze se rozpadá do tzv. 3 globálních cílů, které zdůrazňují provázanost, neoddělitelnost a vzájemnou podmíněnost dvou dílčích skupin problémů, kterým kraj čelí. Třetí globální cíl zdůrazňuje postavení kraje na hranici Německa a jeho silné vazby na okolní německé regiony:

- 1) Růst ekonomické konkurenceschopnosti kraje
- 2) Růst atraktivity kraje pro jeho obyvatele
- 3) Intenzivnější přeshraniční vztahy: dokument „Budoucnost uprostřed Evropy“.

První prioritou je *Strategie rozvoje konkurenceschopnosti*, která existuje jako samostatný dokument, ale zároveň je integrována do Programu rozvoje, čímž se zdůrazňuje její klíčový a nezastupitelný význam pro rozvoj kraje jako celku, pro všechny jeho rozvojové aktivity, pro zlepšování životních podmínek obyvatel kraje a pro zvýšení atraktivity kraje:

- 1) konkurenceschopnost (hlavní cíl: růst počtu a významu inovujících firem, které se prosazují na rostoucích a náročných globálních trzích, vykazují rostoucí přidanou hodnotu, rostoucí investice do inovací a vědy a výzkumu a tvoří nová kvalitní pracovní místa pro obyvatele kraje);
- 2) cestovní ruch a lázeňství (hlavní cíl: zvýšit přínos cestovního ruchu a lázeňství k ekonomickému růstu kraje, snížit zranitelnost odvětví a zvýšit efektivitu a kvalitu poskytovaných služeb);
- 3) sociální oblast a zdravotnictví (hlavní cíl: zlepšit podmínky pro rozvoj a zkvalitňování sociálních a zdravotních služeb, zajistit jejich srovnatelnou dostupnost pro obyvatele v jednotlivých částech kraje);
- 4) životní prostředí (hlavní cíl: snížit spotřebu neobnovitelných zdrojů energie a zvýšit využívání zdrojů obnovitelných, zvýšit podíl odpadu, který se dále využívá; zachovat/obnovovat kulturní krajinu a přírodní prostředí regionu, které je její součástí);
- 5) doprava (hlavní cíl: snížit periferálnost kraje jako celku, zvýšit atraktivitu kraje a jeho globální dostupnost, zlepšit dopravní dostupnost a obslužnost periferních lokalit v rámci kraje);
- 6) veřejná správa a systém řízení bezpečnosti (hlavní cíl: zvýšit efektivitu systémů veřejné správy, včetně systémů řízení bezpečnosti v kraji, a zajistit jeho provázanost s ostatními regiony).

Projekty vztahující se k oblasti práce s dětmi a jejich rodinami v kraji

Souběžně se systémovým projektem MPSV „Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí“ působilo v Karlovarském kraji i několik dalších projektů, které se dotýkaly cílové skupiny dětí a rodin. Krajská síťarka spolupracovala s regionálními konzultanty daných projektů, a to konkrétně:

- **Koordinace opatření na podporu sladění pracovního a rodinného života na úrovni krajů - Krajská rodinná politika**
 - Cílem je zlepšení koordinace celostátních a regionálních politik v oblasti podpory rodin, fungování regionálních platforem a vznik Metodiky tvorby rodinné politiky na krajské a místní úrovni.
 - MPSV – Krajský poradce pro Karlovarský kraj: Mgr. Tomáš Vrána.
- **Implementace politiky stárnutí na krajskou úroveň**
 - Cílem je implementace politiky přípravy na stárnutí na úroveň samosprávy, vytvoření regionální platformy a podpora neformální péče v rodině.
 - MPSV - Krajský koordinátor projektu: Bc. Miloslav Čermák.
- **Podpora implementace dětských skupin**
 - Cílem je poskytování poradenství, podpory a vzdělávání stávajícím i potencionálním poskytovatelům dětských skupin v kraji.
 - MPSV - Metodická pro Karlovarský a Plzeňský kraj: Andrea Müllerová.
- **Vzdělávání praxí**
 - Cílem je pomoc ohroženým skupinám na trhu práce pro zvýšení zaměstnatelnosti.
 - Fond dalšího vzdělávání - Regionální projektový manažer pro Karlovarský kraj: Ing. Josef Písecký.
- **Deinstitucionalizace služeb pro duševně nemocné**
 - Cílem je změna systému poskytování péče o duševně nemocné z převážně institucionálního modelu na komunitní způsob.
 - Ministerstvo zdravotnictví – regionální konzultantka pro Karlovarský kraj: Bc. Edita Kunertová, DiS.

Průběh mapování potřeb a síťování

Síťování na krajské úrovni bylo zahájeno od 1. září 2016 a nadále zde probíhá. Hlavní mapování potřeb aktérů sítě služeb probíhalo od října 2016 do března 2017, kdy se krajská síťarka průběžně setkávala s pracovníky krajského úřadu a dalšími aktéry sítě služeb pro ohrožené rodiny s dětmi. Celkově za účelem mapování uskutečnila (k termínu vyhotovení dokumentu) přes sto osobních setkání s aktéry sítě.

Specifikem mapování krajské síťarki byla již výše zmíněná analýza potřeb zjištěných od zástupců OSPOD a

nestátních neziskových organizací ze všech obcí s rozšířenou působností v kraji, které mapovaly lokální síťarki pro daná ORP. Tato analýza doplněna o komentář sloužila jako jeden z podkladů pro Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Karlovarském kraji na roky 2018-2020 a byla vypracována k datu 31. ledna 2017 pro potřeby odboru sociálních věcí Krajského úřadu Karlovarského kraje a projektu MPSV.

Typ	Potřeby/ORP	Č.p.	Aš	
			SPOD	NNO
Chybějící služby a kapacity	Péče o drogově závislé: rozšíření H-R + léčebny, komunity, detox	1	1	1
	Adiktolog, A-T poradna, alkoholici/gambleři	2	1	1
	Duální a psychiatrické diagnózy	3		
	Zvýšení kapacit SAS pro rodiny s dětmi	4		
	NZDM a volný čas po škole	5		
	Asistovaný styk/kontakt	6		
	Facilitátor/rodinný mediátor	7		
	Dostupné/sociální bydlení	8		
	Krizová pomoc (dětí i dospělí)	9		
	Dostupnost azylového bydlení	10		
	Autistické děti/ADHD - pomoc/odlehčovací služby	11		

Typ	Potřeby/ORP	Č.p.
	Psycholog - kapacity/terapie	17
	Kapacity PPP + logopedi	18
	Praktický lékař/pediatr/stomatolog	19
	SVP: rozšíření/detaše	20
	Preventista + prev. programy	21

Potřeby byly rozděleny do několika kategorií: chybějící služby a kapacity; odborníci; školy; potřeby OSPOD a jiné.

Vlevo je pro představu přiložena ukázka z dané analýzy.

Nejčastěji zmiňované potřeby:

- **Péče o drogově závislé:** rozšíření *harm reduction*, *adiktologická klinika* a *dostupní adiktologové, léčebna, komunita, detox, alkoholovo-toxická poradna*: OSPOD, poskytovatelé služeb i ostatní aktéři napříč krajem by ocenili dostupnost odborníka na práci se závislostmi, na kterého by se mohli v případě potřeb obracet, eventuálně adiktologickou kliniku pro celkovou práci s dítětem a jeho rodinou.

V kraji chybějí i návazné služby (doléčovací zařízení, léčebny, komunity, detoxikační jednotky, služby následné péče) a programy pro drogově závislé, kdy kromě systému *harm reduction* (u terénních programů zaměřených na drogy a kontaktních center se objevuje i potřeba zvýšení kapacit v lokalitách + podfinancování těchto služeb) schází především možnosti, jak se závislími klienty (často bez finančních prostředků, vůle, motivace k cestování na detox nebo do léčebny a komunity) dál pracovat, a kam odkázat i ty motivované a jejich blízké.

Zároveň nezanedbatelná řada klientů spadá do kategorie duálních diagnóz (drogová/alkoholová závislost + psychiatrická diagnóza), u kterých je sociální práce značně ztížena a je pro ně obtížné najít adekvátní pomoc (psychiatři v kraji nemají pro tyto klienty kapacity/možnosti/úvazky) a tudíž propadávají sítí služeb.

- **Zvýšení kapacit SAS pro rodiny s dětmi:** potřeba posílení práce s rodinou v přirozeném prostředí, kdy nyní služba sociálně-aktivizačních služeb probíhá z nedostatečných personálních/kapacitních důvodů v menší než potřebné míře (a to i z hlediska četnosti návštěv v již zasíťovaných rodinách). Možností by bylo i posílení jiných typů podpory rodiny, např. terénními sociálními pracovníky, programy rodinných a mateřských center, ale i možnost vyškolených dobrovolníků pro práci s rodinou.

Opakovaně byly zmiňovány potřeby typu: posilování funkcí rodiny a rodičovských kompetencí, sanace rodiny a řešení praktických záležitostí s rodinou (konkrétně doprovod klientů do institucí, pomoc s finanční gramotností). Problémovým se jeví dojíždění služeb SAS do vzdálených lokalit od center ORP + horských/podhorských a příhraničních lokalit, což je pro řadu sociálních služeb finančně a časově náročné.

- **NZDM a volný čas po škole:** potřeba se objevovala především v menších obcích, ve kterých by aktéři pro klienty ocenili např. mobilní klub, či terénní práci + rozšíření kapacit stávajících NZDM ve vzdálenějších ORP. Potřebné je hledání možností smysluplného trávení volného času dětí a mladistvých po škole, ať už ve formě školních klubů/družin (obtíže se zřizováním a finanční dostupností); tak i chybějící venkovní prostory pro trávení volného času mládeže – hřiště, skate-parky.
- **Asistovaný styk/kontakt:** potřeba služby asistovaného kontaktu pod dohledem kompetentní osoby a v tomu odpovídajícím prostředí, kdy by byla součástí i příprava a následná podpora dítěte, cenově dostupná pro klienty, se prolíná celým krajem. Celkově chybí legislativní ukotvení/financování/nastavení a přehled možností, na koho/kdy se v kraji obrátit a za jakých podmínek, pokud rodina není klientem dané nestátní neziskové organizace. Zároveň je kladen důraz na to, že to není „jednorázová“ zakázka, ale je kladen důraz na zájem dítěte a práci s rodinou jako celkem.
- **Facilitátor/rodinný mediátor:** potřeba zaměřena zejména na řešení rozvodových/partnerských rozepří, svěření dítěte do péče a rodičovské kompetence. Požadavek na dostatek rodinných mediátorů v Karlovarském kraji je často doplňován o požadavek finanční dostupnosti pro sociálně slabší rodiny.
- **Psychologická, psychiatrická a psychoterapeutická péče pro děti a dospělé:** potřeba všech aktérů sítě se dotýká především nedostatečných kapacit/dlouhých čekacích lhůt pro psychiatrické vyšetření u dětí/mladistvých (největší problém je u akutních případů), což má také za následek zaměření léčby spíše na medikaci než terapii (vnímáno jako systémový problém), a zároveň tím odpadá i možnost výběru v případě, kdy klientovi odborník „nesedne“.

- **Posílení spolupráce aktérů, vyjasnění kompetencí a rolí:** jedná se o potřebu předávání informací napříč celým krajem a aktéry všech rezortů zainteresovaných v řešení potřeb rodiny a dítěte, chybějící komunikační kanály, potřeba setkávání aktérů, domlouvání společných postupů spolupráce, setkávání při komunitním plánování.

Aktéři často nemají realistické povědomí o kompetencích, možnostech a nástrojích jiných aktérů sítě služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny. To přináší očekávání, která nejsou reálně naplnitelná a pochybnosti o možnostech spolupráce. Zvláště tam, kde se jedná o témata s mnoho-rezortním akčním polem, je řada nejasností, různých metodických pokynů, které jsou ve vzájemném rozporu, což přispívá k nejistotě aktérů a redukuje prostor ke spolupráci.

- Zmiňovány byly i potřeby **sociálního bydlení, nedostatek pediatriů, praktických lékařů, stomatologů, gynekologů, logopedů**, potřeba **větší depistáže rané péče** v terénu a **nedostatečné kapacity/dlouhé čekací lhůty v poradenských zařízeních** (např. středisko výchovné péče, speciálně-pedagogické centrum, pedagogicko-psychologická poradna, rodinná poradna a další).

Na základě těchto zjištění se krajská síťarka ve své činnosti dále zaměřovala především na téma: Drogová problematika v kontextu ohrožených rodin a dětí v Karlovarském kraji.

Shrnutí ze síťování

Shrnutí činnosti krajské síťáčky

Krajská síťáčka se během síťování setkala se zástupci rezortů na krajské úrovni, a to z oblastí:

- **státní správy a samosprávy:** všechny relevantní odbory Krajského úřadu Karlovarského kraje – odbor sociálních věcí a oddělení sociálně-právní ochrany dětí; odbor školství, mládeže a tělovýchovy; odbor zdravotnictví a odbor bezpečnosti a prevence; vedoucí odborů sociálních věcí/OSPOD všech ORP;
- **sociální:** Úřad práce pro Karlovarský kraj, ředitelé a ředitelky, případně vedoucí pracovníci poboček všech sociálních služeb a doprovázejících organizací v kraji souvisejících s náplní projektu;
- **vnitřní:** Krajské ředitelství policie Karlovarského kraje; Centrum na podporu integrace cizinců;
- **zdravotnictví:** krajský dětský domov pro děti do 3 let;
- **spravedlnosti:** probační a mediační služba České republiky;
- **školství:** středisko výchovné péče; dětský domov se školou, základní škola a školní jídelna, pedagogicko-psychologická poradna, speciálně-pedagogické centrum, dětské domovy a vyšší odborné školy.

Dále se sešla se zástupci výše zmíněných projektů, Agentury pro sociální začleňování, aktéry z konkrétních ORP, a se zástupci **volnočasových aktivit** – zejména spolupráce s you connected, z.s.

Konkrétní zapojení krajské síťáčky v aktivitách je možné rozdělit do několika bodů:

- **Podklad pro Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Karlovarském kraji na roky 2018-2020**

Tento výstup byl již několikrát v dokumentu zmiňován. Přesto je důležité doplnit, že v případě krajské síťáčky pro Karlovarský kraj se podařilo alespoň částečně synchronizovat v danou chvíli dostupné výstupy projektu MPSV s časem tvorby tak významného dokumentu pro rozvoj sociálních služeb v kraji.

- **Nedostatek kvalitních a kvalifikovaných sociálních pracovníků/odborníků v Karlovarském kraji – Vyšší odborné školy v Karlovarském kraji**

V období mapování se zástupci neziskových organizací shodovali na nejčastěji zmiňované potřebě vůči síti služeb pro ohrožené rodiny s dětmi a to: nedostatek kvalifikovaného odborného personálu. Jednalo se zejména o sociální pracovníky. A pokud už takového absolventa patřičného oboru naleznou, aby to byl člověk i osobnostně „kvalitní.“ Mezi nejčastější dotazy na krajskou síťáčku patřilo: „*Kde jsou všichni ti absolventi dvou VOŠek v kraji?*“

V Karlovarském kraji se nacházejí dvě vyšší odborné školy, které mají zaměření na sociální činnost. Přestože tyto školy nejsou přímým aktérem sítě pro ohrožené rodiny s dětmi, mají nezastupitelnou roli v celkovém systému. Krajská síťáčka se sešla se zástupkyněmi ředitelů obou z nich: Střední pedagogické školy, gymnázia a vyšší odborné školy Karlovy Vary a Střední zdravotnické a vyšší odborné školy Cheb.

Výsledkem obou jednání je kromě rozkrytí příčiny nedostatku pracovníků – absolventů VOŠ především konstatování, že se kumulují faktory spojené s Karlovarským krajem (odliv vzdělaných lidí), s nedostatečným finančním ohodnocením v sociálních službách, a s populační křivkou. Současní studenti oboru sociální práce výše uvedených škol totiž většinou už v oboru pracují a studiem si dodělávají kvalifikaci, a tak palčivou situaci v kraji nemají možnost po ukončení studia výrazně ovlivnit.

- **Drogová problematika v kontextu ohrožených rodin a dětí v Karlovarském kraji**

Krajská síťáčka sdílela svou ideu materiálu, který by reflektoval hlavní vize projektu MPSV s vedoucí oddělení bezpečnosti a prevence odboru bezpečnosti a krizového řízení Krajského úřadu Karlovarského kraje, která je zároveň krajskou protidrogovou koordinátorkou.

Po synergické diskuzi byla domluvena spolupráce, která využila potřeby aktualizace stávajícího „*Adresáře poskytovatelů služeb v oblasti protidrogové politiky, primární prevence, harm reduction, léčby a resocializace a koordinace aktivit protidrogové politiky na území Karlovarského kraje*“, kdy byl výstup rozšířen o mezirezortní

system (přidali se do adresáře aktéři, zejména ti zaměřeni na rodiny a děti), byl hledán způsob zvědomování možností, a to v kontextu využitelnosti již dostupných zdrojů v kraji, a aby vše bylo uživatelsky příjemné ke čtení.

Brožura s názvem "**Když je problém závislost aneb průvodce (nejen) drogovými službami v Karlovarském kraji**" byla vytvářena společně se všemi zainteresovanými aktéry sítě s cílem edukace o daných možnostech a kompetencích, bez odborného žargonu jednotlivých resortů. Smyslem bylo poskytnout takový materiál, který dosud v ucelené formě shrnující všechny aktéry podílející se na řešení drogové problematiky – neexistoval, čímž krajské síťáče mimo jiné pomohl síťovat a propojovat aktéry společným zájmem a s „něčím praktickým v ruce“.

V současné době je brožura umístěna na stránkách informačního portálu Karlovarského kraje (viz obrázek níže): http://www.kr-karlovarsky.cz/krajsky-urad/cinnosti/Stranky/kriz-situace/seznam/protidrog_polit.aspx Dokument je díky předání Krajskému úřadu také možno pravidelně aktualizovat a je tím zabezpečena udržitelnost tohoto částečně projektového výstupu.

- **Inovační téma: děti ohrožené rizikovým užíváním návykových látek**

V rámci inovativních přístupů posilujících rozvoj preventivních služeb v současném systému SPOD bylo identifikováno téma drogových služeb jako bílé místo v celé České republice. Krajská síťáčka se proto i v návaznosti na svou strategii pro Karlovarský kraj odborně podílela na vzniku metodiky s názvem: *Děti ohrožené rizikovým užíváním návykových látek*.

Stala se součástí týmu adiktologů, kdy odborným garantem byl PhDr. Petr Vácha z organizace SANANIM, externí metodička Mgr. Lenka Richterová z kliniky adiktologie 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze a odborným konzultantem byl Mgr. Tomáš Jandáč – taktéž z organizace SANANIM. Krajská síťáčka přinášela podněty z prostředí malého kraje s nejmenším počtem „drogových“ služeb v ČR, poznatky z mezirezortního a multidisciplinárního systému, ze své dřívější pracovní praxe sociální pracovnice kontaktního centra pro drogově závislé a Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež a zkušenosti ze síťování v terénu.

Ve vznikající brožuře k danému inovačnímu tématu se krajská síťačka podílela na kapitolách o mezirezortním a multidisciplinárním systému a na příkladech dobré praxe, které posbírala i na základě komunikace s lokálními síťami napříč Českou republikou. Téma také společně s odborným týmem prezentovala na seminářích *Inovace v práci s ohroženými dětmi a jejich rodinami*, které proběhly v Brně (13. listopadu) a v Ostravě (29. listopadu); a na mezinárodní konferenci v Praze (13. – 14. prosince), které měly za cíl představit a prodiskutovat inovativní principy práce s ohroženými dětmi v daném tématu.

Tato činnost má návaznost k výzvě OPZ č. 76 (a 95 pro Prahu) zaměřené na *Podporu inovativních služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny*, o které krajská síťačka aktéry sítě v Karlovarském kraji informovala.

Další aktivity krajské síťačky

Následují aktivity, do kterých se krajská síťačka aktivně zapojila, a ve kterých lze spatřovat prostor pro další rozvoj. Jsou uváděny pro inspiraci čtenářům, kteří by nad realizací některé ze zmíněných aktivit v kraji uvažovali a mohli se tak odrazit od již realizované zkušenosti, a zvolit ještě jiné nevyzkoušené přístupy.

- Krajská síťačka spolupracovala s pracovníci OSPOD Krajského úřadu na vzniku brožury s názvem: *„Metodický manuál pro pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí při práci s drogově závislými klienty v Karlovarském kraji“*, kdy hlavní myšlenkou bylo sjednotit postup při práci s drogově závislými rodiči/děťmi z pohledu pracovníků OSPOD natolik, aby i nově příchozí pracovníci měli lepší představu o problematice, možnostech pomoci klientům, a o spolupráci s nestátními neziskovými organizacemi a zejména v mezirezortní síti aktérů.

Cílem bylo i vyjasnění si vzájemných kompetencí aktérů sítě. Krajská síťačka měla přinést mezirezortní přístup k problematice (využitelnost/přehlednost zdrojů, které v kraji jsou) a především znalost prostředí a potřeb z oblasti nestátního neziskového sektoru/drogových služeb. Pro krajskou síťačku práce na dokumentu však nesplnila očekávání. A to z hlediska nedostatečného prostoru pro rozvinutí spolupráce aktérů (pouze NNO a OSPOD), ale i z pohledu mezirezortního systému a snadnosti/relevantnosti použití příručky.

- Jako další z možných výstupů se jeví i vzdělávání pracovníků OSPOD v Karlovarském kraji v drogové problematice. Nejlepší se zdál jednodenní akreditovaný kurz s názvem: *Práce s dětmi a jejich drogově závislými rodiči*. Krajská síťačka byla po dohodě s pracovníci OSPOD Krajského úřadu Karlovarského kraje pověřena zjištěním informací o realizaci a možnostech financování tohoto kurzu, a to i z projektů MPSV.

Krajská síťačka kontaktovala organizaci SANANIM z.ú., kdy bylo předběžně domluveno, že pokud lektorka PhDr. Preslová přijede do Karlovarského kraje a bude mít zajištěné prostory k odškolení na Krajském úřadě, cena při které by se mohlo proškolit max. 30 pracovníků OSPOD z celého kraje, činí částku 34 000,-

Běžná částka za jednotlivce je 1600,- a není započítán čas a cesta do Prahy, kdy je problematické a organizačně náročné přijít o několik pracovníků OSPOD naráz). Síťačka řešila možnosti financování této aktivity (platba Krajským úřadem, nebo složení se částkami z jednotlivých OSPOD v ORP), kontaktovala i tři projekty MPSV s dotazy na možnost financování z některých klíčových aktivit, avšak vše s negativním výsledkem. Přesto byl tento vzdělávací kurz doporučován dál i skrze skupinu krajských a lokálních síťů v ČR zainteresovaných v drogové problematice.

- Krajská síťačka plánovala i řadu dalších aktivit, které často skončily ještě dřív, než začaly: např. spolupráce Karlovarského kraje s adiktologickou klinikou v Ústí nad Labem, která se neuskutečnila kvůli dojezdnosti klientů do středu vedlejšího kraje.
- Určitý potenciál je spatřován i v návaznosti na řešení problematiky duševního zdraví u dětí a jejich rodičů v Karlovarském kraji. Pohled na „sebe-medikaci“ zvláště u mladistvých uživatelů drog při řešení vlastních duševních problémů byl rozvíjen zejména při přednáškách k inovačnímu tématu na výše zmíněných seminářích a konferencích. Odkaz na materiály je k dispozici zde: <http://www.pravonadestvi.cz/konference-a-seminare/2018/inovace/vystupy-a-prezentace/>

Shrnutí ze síťování na úrovni zapojených ORP

Vzhledem k zapojení všech sedmi obcí s rozšířenou působností v Karlovarském kraji do projektu MSPV je zde možné stručně shrnout nejzásadnější výstupy ze síťování z lokálních úrovní:

ORP Aš

Toto ORP je specifické svým zapojením v aktivitě síťování již od předchozího projektu MPSV s názvem „*Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny*“, kdy lokální síťářka ve spolupráci se zástupci města Aš dosáhla celé řady úspěchů a příkladů přenositelné dobré praxe:

- zavedení nové pozice koordinátorky sociálních služeb - komunitní plánovačky;
- efektivní multidisciplinární spolupráce aktérů sítě služeb pro ohrožené rodiny s dětmi v ORP Aš
- pravidelná setkávání aktérů v rámci sociálně-právní ochrany dětí (25 poskytovatelů)
- zpracování projektu komunitního centra – podpora obce (zázemi pro aktéry sítě)
- změny financování sociálních služeb ve městě.

ORP Cheb

Lokální síťářka taktéž zaměřila svou pozornost na drogovou problematiku, kdy se jí na lokální úrovni podařilo svolat kulatý stůl s pracovníci OSPOD na toto téma, na základě vydefinovaných potřeb vytvořila pro pracovníce OSPOD čtyři seznamy „adiktologických“ služeb pro děti, mládež a dospělé, spolupracovala s krajskou síťářskou na vytvoření *Průvodce (nejen) drogovými službami v Karlovarském kraji* a uskutečnila setkání zainteresovaných aktérů z oblasti OSPOD a nestátních neziskových organizací, na kterém byla prodiskutována potřebnost vzniku NZDM 15+ a terénního pracovníka ve městě.

ORP Mariánské Lázně

Práci lokální síťářka zaměřila na posílení komunikace a spolupráce aktérů sítě služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny v ORP, kdy realizovala pět typů setkání, během kterých postupně mezirezortně propojovala aktéry sítě a diskutovala s nimi ohledně zjištěných potřeb. Tato setkání se dotýkala: 1) podpory spolupráce mezi NNO, 2) posílení spolupráce mezi OSPOD a NNO; 3) podpory spolupráce mezi OSPOD a školami; 4) navázání spolupráce mezi školami a NNO a 5) vytvoření platformy, kde se budou potkávat všichni aktéři sítě. Výsledkem je tedy vytvoření koordinovaného prostoru a nastavení spolupráce mezirezortního systému na Mariánskolázeňsku.

ORP Sokolov

Lokální síťářka se zaměřila na fungující síť aktérů, kteří spolupracují v oblasti prevence ohrožení dítěte. To podpořila realizací setkání aktérů – nestátních neziskových organizací s OSPOD, na jehož základě vznikla pracovní skupina ‚Rodina a děti‘, která přináší náměty a doporučení pro další rozvoj sociálních služeb v ORP.

ORP Kraslice

Cílem práce lokální síťářky bylo posílení vzájemné informovanosti, spolupráce a komunikace aktérů, kterou realizovala mezi zástupci NNO, OSPOD a výchovnými poradci na základních školách obce Kraslice a Oloví. Byla tím znovu-obnovena forma pravidelného setkání mezi těmito aktéry za účelem efektivnější spolupráce.

ORP Ostrov

Cílem setkání, které lokální síťářka ve spolupráci s vedoucí OSVZ organizovala, bylo vyjasnění spolupráce mezi OSPOD a pediatry a nastavení způsobu předávání zpětné vazby. Nastavení funkčních forem spolupráce bylo dosaženo a další setkávání byla již organizačně předána do rukou OSPOD.

ORP Karlovy Vary

V tomto ORP bylo z personálních a časových důvodů lokálními síťářkami pouze zmapovány potřeby aktérů ve spolupráci s krajskou síťářkou a žádné lokální cíle práce nebyly určeny.

Více informací o činnostech síťářů v jednotlivých lokalitách můžete nalézt v dokumentech Analýzy sítí služeb – Karlovarský kraj v odkazu: <http://www.pravonadetstvi.cz/dokumenty/analyzy-siti-sluzeb/>

Krajská síť služeb pro děti a jejich rodiny vztahující se k tématu síťování

V Karlovarském kraji je početná řada celokrajských (= působících ve dvou a více ORP) aktérů sítě pro ohrožené rodiny s dětmi, což je specifikem, které se prolíná nejen do práce krajské síťářky, ale zejména do spolupráce aktérů v rámci celého regionu. Z hlediska neziskových organizací to jsou abecedně: Centrum pro dítě a rodinu Valika; Český západ; Člověk v tísni; Dobrá rodina; FOKUS Mladá Boleslav; KOTEC; KSK centrum; Náhradním rodinám; Pomoc v nouzi; Res Vitae; Rubikon centrum, Služby pro rodinu; Sociální služby v Kynšperku nad Ohří, SOS dětské vesničky a Světlo Kadaň. Lokální poskytovatelé služeb byli osloveni síťářkami pro dané území.

I přes relativně malou rozlohu kraje jsou sídla pomoci situována do center všech tří okresních měst kraje (Cheb, Sokolov a Karlovy Vary) a případně přímo do obcí s rozšířenou působností (III. typu) a do obcí s pověřeným úřadem (II. typu). Nejvíce tím trpí od všech hlavních cest odtržená oblast Kraslicka a podhorské oblasti na Ostrovsku. Oblast Ašska a Mariánskolázeňska se i díky své malé rozloze a hlavně aktivní sociální politice s tímto hendikepem vyrovnávají mnohem lépe.

Pro obyvatele kraje mimo okresní města je tedy běžné (a nutné) dojíždět nejen za sociálními službami, ale i dalšími z mezirezortních aktérů sítě služeb pro ohrožené rodiny s dětmi. Jsou jimi například sídla probační a mediační služby, soudy a státní zastupitelství, nemocnice a zdravotničtí specialisté, pedagogicko-psychologické poradny, speciálně-pedagogická centra a další. Pro celou řadu obyvatel je toto řešení náročné z hlediska logistiky (špatné i neexistující navazující dopravní spojení) a času, a pro ohrožené skupiny obyvatel – je i finančně nedostupné.

Specifikem práce krajské síťářky bylo i mapování/síťování v institucích, které mají celokrajskou působnost a nacházejí se v kraji právě jednou: zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (tzv. ZDVOP); středisko výchovné péče, krajský dětský domov pro děti do 3 let a dětský domov se školou.

Mnoho aktérů sítě se tak snaží o podporu klientů v jejich přirozeném prostředí a to nejrůznějšími způsoby: terénní práce, zřizování poboček či využívání prostorů jiných aktérů alespoň na určité dny v měsíci, což vzhledem k vytíženosti personálu a k podstavům zaměstnanců ve službách (potažmo vyhoření, fluktuaci či odchodu ze služeb), zdlouhavému cestování a finančním nákladům není optimálním ani dlouhodobým řešením situace.

Pro uživatele drog je v kraji k dispozici velmi řídká síť služeb složená ze tří nízkoprahových kontaktních center a k tomu tři terénní programy. Není v něm standardní detoxifikace, žádný typ pobytové léčby ani služby následné péče (vše využíváno z jiných krajů), v roce 2011 bylo uzavřeno Centrum substituční terapie s ambulantním poradenstvím a pouze cca 5 (z 11 celkem) psychiatrů v kraji se alespoň částečně věnuje těmto klientům.

Doporučení pro rozvoj sítě v Karlovarském kraji

Doporučení k tématu síťování

Mezi hlavní doporučení nebude patřit obligátní zřízení nových adiktologických či jiných služeb v kraji nebo nutnost posílení personálních kapacit ve všech zde zmíněných profesích, protože to řeší i mnohem erudovanější lidé, odbory, pracovní skupiny a dokumenty, z jejichž práce bylo i při tvorbě tohoto dokumentu vycházeno.

Pokud je vizí funkční mezirezortní systém pomoci ohroženým dětem a rodinám v kontextu drogové problematiky v Karlovarském kraji, daná problematika si teprve hledá své pevné apolitické místo, zpřehledňují se současné funkční i nefunkční systémy pomoci a hledají se nové neotřelé možnosti a cesty řešení na platformách, a to jak na již fungujících, tak případně nově vzniklých. Je to proces vzniku. Jisté usnadnění pro Karlovarský kraj spočívá v tom, že k inspiraci, hledání možností financování a dobré praxe může využít nejen jiné kraje v rámci České republiky, ale i zahraničí, kde tímto procesem také procházejí, poučit se a přizpůsobit si to specifickým podmínkám.

Drogovou problematikou nejen v Karlovarském kraji se síťářka zabývá většinu svého profesního života, a proto je příhodná citace z Průvodce (nejen) drogovými službami v Karlovarském kraji: „*Oblast (nejen) drogové problematiky je jednou z nejpalčivějších potřeb našeho kraje, na kterou není snadné řešení. Proto se nabízí umět využít a poradit si s tím, co už máme k dispozici, vědět, kde čerpat jinde, podporovat se a rozvíjet se.*“ (2 str. 3)

Doporučení z pohledu krajské síťářky projektu MPSV tak patří zejména rozvoji sítě služeb pro ohrožené rodiny s dětmi k její schopnosti co nejuspěšněji naplnit potřeby cílové skupiny. I sami aktéři vyjadřují potřebu koležičtosti napříč všemi resorty, nutnost potkávat se, komunikovat a spolupracovat na tématech, což s sebou nese celou řadu výhod:

- Efektivní využívání stávajících zdrojů (personálních, finančních, know-how a odbornost, materiálních a jiných) napříč celým systémem.
- Omezení dublování činností a časová úspora.
- Pružné reagování na potřeby klienta a změny ve společnosti.
- Kreativita v naplňování potřeb klienta například různorodými aktéry a netypickými způsoby (překračování běžných či zavedených schémat).
- Snazší identifikace a definice bílých míst a potřeb sítě.
- Zvýšený potenciál pro nalezení nových zdrojů a příležitostí po zpřehlednění situace v síti aktérů i pro práci s přirozenou sítí rodiny a jejím okolím.
- Podpora rychlejšího přenosu informací v lokalitách, inspirace z příkladů dobré praxe.

Vzhledem k časové a organizační náročnosti a vytíženosti všech aktérů sítě je proto třeba, aby tato spolupráce byla věcná a efektivní, což vyžaduje stanovení koordinátora, který by se této síťářské role od základu chopil.

Příklady dobré praxe, aneb co se osvědčilo u spolupráce v síti:

- **Mezioborová multidisciplinární spolupráce aktérů:** např. OSPOD, školy, sociální služby, policie, Probační a mediační služba, volnočasová zařízení (DDM, rodinná centra atd.), lékaři, rodiče a dítě.
- **Setkání mini-týmů, kulaté stoly a tematické semináře mezioborové spolupráce** za účelem nastavování spolupráce a vyjasňování kompetencí, se zaměřením zejména na matku uživatelku, mladistvého, dítě aj.
- **Případové a rodinné konference**, a další typy setkání zaměřených na řešení situace dítěte.
- **Mezioborové komise, pracovní skupiny:** týmy pro mládež, komise prevence kriminality, komise SPOD...
- **Společné akce aktérů na podporu prevence rizikových jevů**, programy, přednášky s diskuzemi, dny prevence zaměřené pro školáky i veřejnost.
- Komunikace a diskuze, sdílení příkladů dobré praxe, předávání informací o službách a navazování kontaktů s aktéry v síti.

Další doporučení vycházejí ze zjištěného stavu sítě

Krajská síťka se v rámci své strategie věnovala nejpálčivější drogové problematice. Další oblasti, vycházející ze zjištěného stavu sítě, ve kterých spatřuje příležitosti pro rozvoj, se objevují ve zmapovaných nejčastějších potřebách uvedených na stranách 12-13 tohoto dokumentu.

V nich je i na základě vyjádření aktérů uvedeno, kterými směry by bylo žádoucí postupovat: např. potřeba posílení práce s rodinou v jejím přirozeném prostředí, smysluplný volný čas dětí po škole, asistovaný kontakt v odpovídajícím zázemí a s péčí o dítě i rodinu, a další, ale jsou zmíněny i systémovější potřeby:

- spolupráce aktérů z jednotlivých rezortů od plánování až k realizaci, a to včetně financování,
- podpora využívání participativních přístupů a metod; práce s komunitou a přirozenými autoritami,
- informovanost v přehledné a srozumitelné formě na všech úrovních laické i odborné veřejnosti,
- atraktivní prostředí pro mladé rodiny s dětmi i pro odborníky nejen z řad pomáhajících profesí.

Závěrem

Nejmenší kraj z hlediska počtu obyvatel v České republice a jeden z nejmenších svou rozlohou má své specifické historické, geografické i kulturní podmínky, které mu přidaly na zajímavosti. V řadě charakteristik, zejména nepříznivých sociálních jevů (drogová problematika, podíl osob v exekuci) se krajsky držíme na pomyslných „stupních vítězů“ a v řadě situací jsme na chvostu tabulek (nejnižší vzdělanost obyvatelstva, nejnižší průměrná mzda). Kraj trápí odliv mladých lidí a rodin a nedostatek profesionálů v mnoha zmíněných oborech.

Přestože se v Karlovarském kraji dlouhodobě potýkáme s enormní řadou výzev, také je zde velké množství profesionálů, kteří usilují o změnu a nevzdávají se své snahy. Díky své práci krajské síťačky v projektu MPSV jsem měla tu možnost potkat se a spolupracovat s velkým množstvím z nich. S inspirativními lidmi, kteří v „našem kraji“ zůstali a dělají ho lepším pro všechny z nás.

Všem aktérům mezirezortní sítě služeb pro ohrožené rodiny s dětmi v Karlovarském kraji tak patří mé poděkování.

Mgr. Zuzana Mačíčková

Použité zdroje

1. Národní strategie protidrogové politiky na období 2010-2018. Praha : Úřad vlády České republiky, 2011. str. 58. Dostupné online: https://www.vlada.cz/assets/ppov/protidrogova-politika/strategie_web.pdf. ISBN 978-80-7440-045-2.
2. **Mačičková, Zuzana, Benešová, Šárka.** Průvodce (nejen) drogovými službami v Karlovarském kraji. Informační portál Karlovarského kraje. [Online] 2018. [Citace: 20. listopad 2018.] http://www.kr-karlovarsky.cz/krajsky-urad/cinnosti/Documents/OBaKR/pruvodce_drogovymi_sluzbami.pdf.

Související dokumenty

- **RADIMECKÝ, Josef,** 2017. Analýza drogové scény Karlovarského kraje: Závěrečná zpráva. Karlovy Vary: Karlovarský kraj. 87 s. Dostupné online: <http://www.socialniprojektykk.cz/soubor/analyza-drogove-sceny-karlovarskeho-kraje>.
- **PRESLOVÁ, Ilona,** 2015. Metodický manuál práce OSPOD s drogově závislými klienty (se zaměřením na ženy a matky). Olomouc: Krajský úřad Olomouckého kraje. 28 s. Dostupné online: www.kr-olomoucky.cz/download.html?id=52716.
- **PRESLOVÁ, Ilona,** 2011. Manuál práce s dětmi drogově závislých rodičů. Praha: SANANIM. 84 s. ISBN 978-80-904536-1-6. Dostupné online: www.sananim.cz/pages/serve.php?file=1434372270_1_ckp2.pdf
- **Společně k bezpečí, 2013.** Společně proti drogám - Jak společně postupovat v oblasti protidrogové prevence. Manuál pro veřejnost, organizace a instituce v obci. www.spolecnekbezpeci.cz/images/stories/dokumenty/spolecne_proti_drogam_web_01.pdf
- **Společně k bezpečí, 2014.** Desatero pro rodiče aneb Co dělat, když... http://www.spolecnekbezpeci.cz/images/stories/dokumenty/Desatero_pro_rodice.pdf
- **Společně k bezpečí, 2015.** Bezpečná škola aneb Co dělat, když... Manuál pro školy (šikana, násilí, návykové látky, vandalismus)... http://www.spolecnekbezpeci.cz/images/stories/dokumenty/Bezpečná_škola_aneb_Co_delat.pdf

Potřebujete více informací?

K síťování ve vaší obci či kraji?

Obraťte se na krajskou síťáčku **Mgr. Zuzanu Mačičkovou**, e-mail: zuzana.macickova@mpsv.cz, tel.: 778 427 881 nebo na krajskou koordinátorku síťování **Bc. Evu Klimentovou** (dotazy spojené se síťováním v zapojených obcích), e-mail: eva.hruskova@mpsv.cz, tel.: 778 730 531.

K aktivitě síťování?

Obraťte se na odborného garanta **Mgr. Štěpána Bolfa**, e-mail: stepan.bolf@mpsv.cz, tel.: 221 923 647, 775 853 476 nebo na vedoucí oddělení transformace služeb pro rodiny a děti, odbor ochrany práv dětí **Mgr. Kristýnu Jůzovou Kotalovou**, e-mail: kristyna.kotalova@mpsv.cz, tel.: 221 922 255, 724 178 744.

www.pravonadetstvi.cz

www.mpsv.cz

